

Partizano, kario savanorio pėdomis sekė ir jo dukra

Po kelių mėnesių pertraukos tęsiame mūsų kraštiečio, asociacijos „Pumpėniečių viltys“ vadovo, kraštotyrininko, žygeivio Algimanto Stalilionio rašinių ciklą apie iš Pušaloto krašto kilusius karius savanorius. Šiandien jokiame žemėlapyje neberastume Girpetrių kaimo. Carinės Rusijos laikais jis priklausė Madučionių valsčiui, o atkūrus Nepriklausomą Lietuvą – Pušaloto valsčiui. Šiandien publikuojame pasakojimą apie iš Girpetrių kaimo kilusį karį savanorį Petrą Drabišauską (1896–1979) ir jo dukrą, partizanę, politinę kalinę Reginą Drabišauskaitę.

Kraštotyrininkas panaudojo trijuose Lietuvos archyvuose – Ypatingajame, Valstybės istorijos ir Centriniam valstybės – surinktą faktologinę medžiagą. Faktų ir datų karkasą emociškai užpildė kario savanorio dukterų Reginos Drabišauskaitės-Kačinskienės-Valaitienės ir Joanos Drabišauskaitės-Rakšniienės prisiminimai.

Sigitas KANIŠAUSKAS

Petras Drabišauskas gimė 1896 m. birželio 29 dieną Girpetrių kaime Juozo Drabišausko ir Onos Balčėtytės šeimoje. Carinės Rusijos laikais kaimas priklausė Panevėžio apskrities Maldučionių valsčiui.

P. Drabišauskas į Pušaloto partizanų būrį įstojo 1919 m. sausio 12 d. ir baigė tarnybą 1921 m. lapkričio 27-ąją, turėdamas puskarininkio laipsnį. Savanoris dalyvavo visose kuopos kautynėse su bolševikais. Baigęs karinę tarnybą, P. Drabišauskas grįžo į gimtinę. 1924 m. karys savanoris susituokė su Regina Jarašiūnaite, kilusia iš Joniškėlio valsčiaus Gustonių kaimo.

1929 m. spalio 23 d. specialios komisijos nutarimu P. Drabišauskas buvo pripažintas Lietuvos kariuomenės kūrėju savanoriu, o lapkričio 21 d. apdovanotas Savanorio medaliu.

1942 m. surašymo duomenimis, Girpetrių k. gyvenančioje Petro ir Reginos Drabišauskų šeimoje augo šešios dukros: Milena (g. 1928 m.), Zita (g. 1929 m.), Regina (g. 1931 m.), Angelė (g. 1932 m.), Genė (g. 1934 m.) ir Joana (g. 1935 m.).

Antrosios sovietų okupacijos metais, 1949 m. kovo 19 d., Pasvalio r. MGB (KGB pirmtakė – aut.) karininkai – papulkininkis Novikovas ir leitenantas Jacenko – savanorio šeimą įtraukė į tremiamųjų sąrašą. Drabišauskai, sužinoję, kad bus tremiami, pasitraukė iš namų. Kovo 27-ąją į Drabišauskų namus atėję sribai rado tik vyriausią dukrą Mileną. Sovietų valdžios parankiniai nepasigailėjo 21 metų merginos ir ją ištrėmė į Irkutsko srities Ust-Udinskio rajoną. Iš tremties M. Drabišauskaitė buvo paleista 1956 m. liepos 8 d.

Už partizaninę veiklą dukra Regina 1948 m. kovo mėnesį buvo nuteista 25 metams lagerio. Į Lietuvą grįžo 1955 m.

Savanorio dukrų prisiminimai

Nepavyko rasti senelio Juozapo Drabišausko gimimo datos. Žinoma, kad 1878 metais vedė Oną Balčėtytę. Tai reiškia, kad nuo tų metų senelis Juozapas pagal paveldėjimo teisę Girpetrių kaime tapo jam priklausiusio stambaus 46 ha ūkio šeimininku. Yra žinių, kad senelis Juozapas buvo išsilavinęs

žmogus ir tarnavo „starasta volasti“ – valsčiaus seniūnu. Tai labai aukštos pareigos. Senelis bažnyčioje turėjo specialią kėdę, apvilktą prabangia medžiaga. Jis pats ūkiškų darbų nedirbdavo. Ryte, po pusryčių, pasisukdavo ūsus ir, sėdęs į „bričką“, išlėkdavo tvarkyti įvairių reikalų.

Senelio šeimoje gimė bene 12

Prieš išvažiuojant iš Raubų k. Regina ir Petras Drabišauskai su dukromis Zita, Angele, Eugenija ir Joana. 1954 m. gegužės 10 d.

vaikų. Tiesa, kai kurie iš jų mirė vaikystėje. Užaugo keturi sūnūs ir penkios dukros. Senelė Ona mirė 1901 m., pagimdžiusi jauniausiąjį sūnų Antaną.

Mūsų žiniomis, tėtis Petras Drabišauskas kariuomenėje tarnavo raštinėje, nes jis jau buvo mokėsis Panevėžio gimnazijoje. Grįžęs buvo išrinktas kaimo seniūnu. Tais laikais dar gyvavo tradicija žmonos ieškotis su piršliu. Jis išrinko tėčiui tinkamą nuotaką Joniškėlio valsčiaus Gustonių kaime. Būsimoji žmona Regina Jarašiūnaitė tėčiui patiko – buvo gražaus balso, bažnyčios choristė, gera siuvėja. Susituokė 1924 metais. Mama mirė 1984 m.

Tėvelio nuotrauką mačiau dar iš tų laikų, kai jis tarnavo kariuomenėje ir dirbo štabe. Toks šaunus kareivis. Be to, mačiau gautus apdovanoji-

Petras Drabišauskas Druskininkuose, 1966 m.

mus – medalius. Dar tėvelis turėjo vardinį laikrodį, kurį gavo per Šaulių sąjungos organizuotas varžybas. Jį apdovanojo už taiklų šaudymą. Tėvelis buvo kuklus žmogus, niekada

nesididžiuodavo savo apdovanojimais ir pasiekimais. Mama kartais jam priekaištaudavo dėl jo per daug didelio kuklumo ir atvirumo, pasitikėjimo žmonėmis. Mama buvo realistė, tėtė – daugiau romantikas. Tačiau sunkiais gyvenimo atvejais gelbėdavo būtent mamos realizmas.

1945 m. vasarą sovietiniai okupantai ir jų talkininkai miškus apsu-

po ir prasidėjo partizanų paieškos. Prie pat miško gyveno Kirkilai. Pamatė, kad ateina kariškiai, bandė bėgti. Buvo nušautas Petras Kirkilas ir jo tėvas.

Tėtis sužinojo, kad būsim vežami, tai susikrovėm į vežimą geresnius daiktus, maisto ir slapstėmės krūmuose. Taip keletą kartų teko bėgti iš namų. 1948 metais sesuo Regina už dalyvavimą pagrindinėje organizacijoje ir už ryšius su partizanais buvo ištremta.

Po ilgo slapstymosi vyriausioji mūsų sesuo Milana nusprendė daugiau nebebėgti iš namų. Kaimynai Kirkilai jau buvo išvežti į Sibirą. Sužinojus, kad bus trėmimas, vieni nulėkėm slėptis į jau ištremtųjų Kirkilų namus, kitos su tėčiu – pas kaimynus Petruškevičius. Taip į tremtį išvežė tik seserį Milaną. Tą pačią dieną namai buvo nuniokoti ir gyvuliai išvaryti.

Visi kaimynai buvo labai įbauginti, tad niekas nenorėjo priimti nakvoti. Tėtis kažkaip susitarė ir skolintu arkliu nuvažiavom į Pakruojos rajono Raubų kaimą. Apsistojome išvežtųjų sodyboje. Namai buvo be langų, viskas nuniokota. Apsitvarkėme, tačiau netruko pasklisti kalbos, kad turėjome būti išvežti į Sibirą, o sesuo yra politinė kalinė. Teko ieškotis kitos vietos.

Persikėlėme į Zatišės kaimelį netoli Dotnuvos. Juokavome, kad mūsų namų stogas auksinis, o jis buvo iš tikro geltonas, šiaudinis. Praėjo dar dveji metai ir vėl buvome susekti. Tėtis gavo kvietimą į sovietų saugumą. Išsigando, bet, pasirodo, kvietė, norėdami pasakyti, kad dėl silpnos sveikatos iš lagerio paleidžiama dukra Regina. Sesuo buvo dar nepilnametė, kuomet ją nuteisė 25 metams lagerio. Grįžus sesei Reginai, vėl keitėme gyvenamąją vietą, nes valdžia buvo labai priešiška mūsų šeimai.

Atsidūrėm Baisogalos apylinkėse, Jadvimpolėje. Tuo metu iš tremties sugrįžo ir sesuo Milana.

Tremtyje jau buvo ištekėjusi už Joniko ir parsivežė pusės metų sūnų Liudą. Namas, kuriame gyvenome, buvo dviejų kambarių, tačiau gerokai apleistas. Dar gyvendamas Raubuose tėvelis jau buvo pramokęs staliaus darbų, tad pats tvarkė visą namą. Vėliau nusprendė, kad reikia statyti namą Baisogaloje. Pamažu pats ir pasistatė. Mirė Baisogaloje 1979 m. Palaidotas Pagėgių miestelio kapinėse.

Partizane tapo būdama septyniolikos metų

Savanorio Petro Drabišausko dukra, laisvės kovų sąjūdžio dalyvė Regina Drabišauskaitė-Kačinskienė-Valaitienė prieš dešimt metų, 2010-aisiais, užrašė savo atsiminimus. Publikuojame juos sutrumpintus ir kiek pakoreguotus: „1946 metais nuomojau kambariuką Stoties gatvėje. Kartu gyveno gimnazistė Birutė iš Anykščių krašto. Pamažu išsikalbėjome, kad negalima likti nuošalyje svarbių Lietuvai įvykių ir pradėjome platinti antisovietinius atsisaukimus. 1946 metų vasario 16-tąją Birutė pakvietė važiuoti pas jos tėvus, kurie gyveno netoli Troškūnų. Namuose ruošiasi sutikti svečius. Netrukus į kambarį įžengė būrys vyrų. Jie buvo uniformuoti Lietuvos laikų kariškomis uniformomis. Pirmiausia prisistatė aukštas jaunuolis ilgais garbanotais plaukais ir tokia pat barzda. Tai buvo Šarūnas (Antanas Slučka) – Algimanto apygardos Šarūno rinktinės vadas. Antras, slapyvardžiu Jurginas (Bronius Slučka) – daug mažesnis, bet taip pat ilgais, ant pečių krentančiais plaukais. Trečias buvo Lakštutis (Jurgis Urbanas), ketvirtas – Bistrūnas (Stasys Slučka). Jis buvo daug vyresnio amžiaus, apsirengęs civiliais rūbais, kaip paprastas kaimietis. Kitą dieną man buvo suteiktas Vaidilutės slapyvardis ir daviau priesaiką. Atvežė laikraščių „Partizanų kova“, kuriuos reikėjo saugiai nugabenti į Panevėžį. Partizanams reikėjo dailininko, kuris galėtų apipavidalinti laikraščius. Subūrėme grupelę: Birutė, aš (Regina Drabišauskaitė), Motiejus, dailės mokytoja V. Pozukaitė iš mergaičių gimnazijos ir sandėlininkas Toleikis iš Dramos teatro.

Vasarą namuose sribai suėmė Birutę, kuri tuo metu vykdė partizanų užduotį. Ji buvo nuteista 10 metų lagerio.

Vasaros pabaigoje sužinojau, kad saugumiečiai manęs jau ieškojo gimnazijoje, todėl, sesers Milanos patarta, toliau mokytis išvažiavau į Šiaulius. Bet ir čia buvau surasta. Mus areštavo rudenį. Mane ir Motiejų nuteisė 25 metams lagerio. Sandėlininkas iš teatro buvo išteisintas, nors jis mums tiekė popierių spausdinimo mašinėlei, dažus ir kitus reikmenis. Iš bylos supratau, kad jis pirmasis ir pakliuvo su pagrindine spauda.

Tardė Vilniuje. Kadangi nieko nepasakojau, septynioms paroms uždarė į kalėjimą (parai – 300 g duonos ir vanduo). Visus grasinimus ir akistatas atlaikiau. Tada uždarė į vienutę, kurią vadindavo tamsiąja. Ji skendėjo tamsioje ir tik mažas lopinėlis grindų nebuvo apšviestas vandens. Ten labai nusilpau, praradau laiko nuovoką ir išvesta į lauką kurį laiką nesiorientavau aplinkoje. 1948 m. sausio 31 d. supratau, kad tardymai baigti, nes uždarė į bendrą kamerą. Ten buvo daug lengviau.

1948 m. kovo 15 d. įvyko teismas.

Sprendimas trumpas: man, Motiejui ir mokytojai Pazukaitei mirties bausmė pakeista 25 metais lagerio. Dar vienai teisiamai merginai už laisvus partizanui skyrė 7 metus lagerio. Bet labiausiai nustebino tai, kad žmogus Toleikis buvo išteisintas.

Po teismo mus nuvežė į Lukiškių kalėjimą ir patalpino į mirtininkų kameras rūsyje. Lukiškėse teko prabūti iki 1949 m. kovo 30 d., paskui kelionė traukiniu į invalidų Spasko lagerį, Karagandos srityje, vėliau išskyrė nuteistąsias 25 metams, perkėlė į Balchašo spec. lagerį, kur sąlygos buvo griežtesnės.

1954 m. birželio 14 d. buvo nagrinėjamas nepilnamečių, patekusių į lagerius bylos. Bet štai išgirdau savo pavardę ir kalinės Nr. CH-950. Kai aš atsistojau ir ėmiau kalbėti, visi teisėjai įsmeigė į mane akis. Pasipylė klausimai. Jiems buvo smalsu už ką mane, dar neturinčią nei 17 metų, nuteisė 25 metams. Pasakiau, kad kovojome prieš Sovietų okupaciją. Vienas pasidomėjo, ar ir ginklų turėjau. Visi susižvalgė, tuomet atsistojau lagerio politinės dalies viršininkas Petrovas ir pradėjo labai garsiai kalbėti. Jis mane apibūdino, kaip nacionalistę, kuri ir lageryje apie save būrė vienmintes ir net sugalvojo įvesti savo tvarką lageryje. Tokia buvo mano charakteristika iš Petrovo lūpų. Visi teisėjai labai atidžiai klausėsi Petrovo kalbos ir akimis varstė mane. Baigęs kalbą Petrovas apžvelgė teisėjus ir pasiūlė palikti galioti paskirtą bausmę...

Petras ir Regina Drabišauskai prie savo namo Baisogaloje, 1970–1979 m.

Į Lietuvą grįžau 1955 metais. Palikdama Tėvynę aš ją mačiau visą žaizdotą, kruviną, bet kovojančią, nepasiduodančią. Dabar gi buvo tylu, ramu. Atrodė, kad mano tėvynainiai susitaikė su sprespauda ir nuleidė rankas. Jie ir gyveno tarsi susikūprinę, nuleidę galvas, praradę bet kokią viltį. Apsivedžiau su Stasiu Kačinsku. Užauginome dvi dukras Stasytę ir Reginą. Vyras mirė 1978 metais.

Vėliau gyvenimas suvedė su politiniu kaliniu Antanu Valaičiu. Antanas aktyviai dalyvavo atkuriant Šaulių Sąjungą, 1991 m. sausio 13-ąją gynė parlamentą, o aš aktyviai įsijungiau į Politinių kalinių sąjungos veiklą. Antanas mirė 1993 metais. Apsigyvenau pas dukrą Kaune.

Parengė Algimantas STALILIONIS
Nuotraukos iš Joanos Drabišauskaitės-Rakšniienės asmeninio archyvo